

QÜESTIÓ DE MOTS*

A tots aquells que demanen, sobretot, als llibres que tracten de literatura que els ajudin a afinar el gust i la percepció de les obres, a extreure'n tota la mesura de goig i enriquiment possibles, estic segur que *Qüestió de mots* de J. N. Santaeulàlia els ho satisfarà plenament.

Amb una claredat expressiva mai prou lloable, podem transitar d'una manera ben còmoda per «una de les revolucions més fecundes en la història de les formes poètiques (Carles Riba, citat a la pàg. 7); és a dir, la que, com indica el subtítol va «Del simbolisme a la poesia pura». La matèria compta amb una bibliografia més que considerable. L'autor, però, ens estalvia la feixuguesa d'un aparell de notes sobrecarregat de cites i referències —recurs que, sovint, només serveix per dissimular la manca d'intel·ligència profunda del tema— i, després d'una fina destil·lació, ens dóna ben assimilades les línies fonamentals del procés. Tot defugint els meandres s'installa amb fermesa en el corrent principal i va de dret a donar una resposta a les preguntes formulades a la introducció, les quals fan referència al tema general i a les seves manifestacions en la literatura catalana.

Si, com diu Jorge Luis Borges, «a los críticos les interesa menos el arte que la historia del arte; la obtención efectiva de una belleza que su arriesgada búsqueda», el millor elogi que jo faria a J. N. Santaeulàlia és el de constituir-ne una notable i agraïda excepció. Com ell mateix diu molt bé; «qualsevol qüestió literària s'ha de resoldre sobretot a partir de l'anàlisi dels mateixos textos que l'han suscitada més que no amb consideracions extrínseques» (pàg. 5). D'aquesta manera enriqueix la perspectiva d'un àmbit literari com el nostre excessivament dominat per la posició contrària.

És possible que la part del llibre que a alguns, encara, els pot semblar més sorprenent i agosarada sigui la de les apreciacions sobre Joan Maragall. Un escriptor a propòsit del qual, per sort, no es

* *Qüestió de mots* de J. N. Santaeulàlia, Edicions de la Magrana, Barcelona 1989.

podrà dir mai l'última paraula. Manllevant l'expressió de Valéry, canviant-ne, però, el subjecte, es pot afirmar que Maragall, home i obra, és «un gouffre sans fin». De tant com s'ha arribat a escriure sobre l'autor de «La vaca cega» sembla com si, fins ara, les aportacions més valuoses hagin tingut una repercussió mínima, especialment si les contrastem amb l'arrelament i l'abast de les més banals i carregades de prejudicis. Llegint *Qüestió de mots* podem mesurar, per exemple, fins a quin punt poetes, crítics i lectors han viscut hipotecats pel punt de vista interessat i fallaç d'Eugeni d'Ors molt més enllà de les circumstàncies que el propiciaren. Per tal d'avaluar la distància entre aquestes polaritzacions m'atreviria a suggerir la lectura correlativa de les línies que dedica Joan-Lluís Marfany a la «paraula viva» (*Història de la Literatura catalana*, vol. 8, pp. 224-226) i l'assaig de Marià Manent «La poètica de Maragall» (dins *Poesia, llenguatge, forma*, pp. 32 a 45).

Les afinitats entre Maragall i el simbolisme francès són esmentades en el text de Manent, així com també en el llibre d'Arthur Terry *La poesia de Joan Maragall*, però, en ambdós casos una mica tímidament i com de passada. En aquest camí, J. N. Santaaulàlia avança amb més aprofundiment i decisió a concloure que: «La gran poesia catalana dels anys 20 i 30, que en una bona part es basteix sobre l'herència del simbolisme francès, té un clar precedent en la poesia margalliana» (pp. 61-62). És curiós això: s'ha fet servir moltes vegades com a arma contra la viabilitat de la poesia i les idees poètiques de Maragall el grup de seguidors que per limitar-se a la superfície, o víctimes d'un malentès, es van perdre en un atzucac, tot deixant de banda les influències pregones i fecundes que Santaaulàlia evidencia ací: Riba, Carner...

Un altre tema important que planteja el llibre és el de la «poètica» noucentista. D'entrada, voldria subratllar una afirmació que queda en un pur enunciat, però, tanmateix, ben suggestiu: «S'ha parlat molt de la dimensió ideològica del Noucentisme; les qüestions estilístiques, en canvi, han fet córrer menys tinta» (pàg. 66). Aquest èmfasi ideològic, com que es pot fonamentar en el paper actiu de la burgesia catalana en la dinàmica cultural del país, coincideix, significativament, amb un període en el qual aquesta burgesia

és objecte d'atacs frontals i radicals. Sospito, encara que es digui el contrari, que més, o únicament, per «catalans» que no pas per «burgesa». Amb l'anatema global s'ha qualificat l'estètica i s'ha qüestionat i menystingut els guanys institucionals i culturals que més podien garantir la solidesa necessària als intents de recuperació durant el franquisme i la «Restauració» subsegüent.

Tornem, però, a la poesia. En aquest àmbit, J. N. Santaeulàlia ens mostra el Noucentisme com un període que anomena dels «mots com xifres»; l'antítesi, doncs, de la concepció simbolista. A la llengua catalana, a fi d'entrar amb bon peu pels camins de la literatura moderna, li calien uns estadis pels quals altres llengües (com la francesa) ja havien passat: un procés de normativització i disciplina que, entre nosaltres, es va dur a terme amb tant eficàcia i rapidesa que els mateixos poetes que s'hi lliuraren plenament van tenir temps de beneficiar-se dels seus guanys.

Degudament situat en el centre d'operacions de la poesia simbolista —i un dels seus ramals extrems, la «poesia pura»— l'autor tria alguns dels temes més recurrents i significatius i, amb la presència de poemes concrets, ens acompanya pels viarans de la seva realització. Tria i comentaris són fets amb sensibilitat, coneixement, bon gust i simpatia encomanadissa. La incidència en remarcar els valors rítmics —especialment en el cas de Maragall que tan bé superarà per aquest cantó les obligades limitacions del seu instrument lingüístic— pot considerar-se com un toc d'atenció envers les qualitats fòniques de la poesia, massa desassistides entre nosaltres, on allò que acostuma a privar és el mer compte mecànic de les síl·labes dels versos.

LLUÍS CALDERER